

МИЛОСАВ СЛАВНО ПЕШИЋ

ЉУВЕНЕ

**АНТОЛОГИЈА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ЉУБАВНЕ
ПОЕЗИЈЕ АУТОРА РОЂЕНИХ ПОСЛЕ РАТА**

Слово љубве

*Сваки је човјек увијек на губитку,
осим ако не нађе спас у љубави.*

Меша Селимовић

Антологије су нужност,¹ записао је Бранислав Глумац у предговору избора македонске поезије, па је то, чини се, уједно, доста добар, лаконски, одговор на нешто старије питање² Миодрага Павловића. Уистину, Павловић одмах даје и неколико посве прихватљивих одговора који не исцрпљују све разлоге за постојање разних антологија, поготову што сваки наредни одбир ове врсте, као и свако одабирање, уосталом, доноси не само низ недоумица већ и мноштво одговора, указујући, дакако, на могуће путоказе. Опет, свака неодлучност и сваки дати одговор изазов су за даље промишљање о значењу, значају и потреби оваквих избора.

Добро ураћена антологија проистиче из заиста новог угла сагледавања света, из настојања да се протумачи још једна дотле здравом разуму недосегнута димензија стваралаштва, из жеље да се дубље продре у суштину исказаног, да се отвори (отшкрине крлетка имагинативног и, најзад, како би рекао Андре Жид, из стављања нечег изван домашаја смрти. Разлози, дакле, за постојање антологија никако не могу да се сведу на унапред дати низ значајки.

„Високо је, видим, на жалост, / врло високо степениште Поезије” вајка се Теокриту млади песник Еумон³ па је право да и приребивач уметника дочекује на највишој, могућој, степеници одабирајући оно што ће скло-

¹ Петар Келески, Бранислав Глумац: АНТОЛОГИЈА САВРЕМЕНЕ МАКЕДОНСКЕ ПОЕЗИЈЕ, Аугуст Цесарец, Загреб, 1979.

² Миодраг Павловић: АНТОЛОГИЈА СРПСКОГ ПЕСНИШТВА, СКЗ, Београд, 1964.

³ Константин Кавафи: ПЕСМЕ, Рад, 1979, превод Ксеније Марицки Гаћански, стихови су цитирани из песме **Прва степеница**.

нити изван домашаја смрти. И песник и приређивач избора прижељкују да тај степенник буде највиши, бо-жански.

2.

Овај избор, јасно, одраз је личног а не општег разумевања љубавне поезије и треба га само тако схватити и у том светлу, евентуално, о њему судити. То, уједно, значи да је објективност, толико хваљена и пожељна као нараван, када се други аргументи стање, овде свесно замењена индивидуалном, личном, оптиком. Једино се индивидуалитет може изборити за своје ставове и гледишта, за своју мисао, идеју, рад и ред. Објективност је безлична, компромисна и брани се млако, неуверљиво, јер подразумева општу толерантност да би дошло до сагласности. Ово је књига љубавних песама, књига о љубави а објективност у љубави зацело није омиљена категорија.

Стога од овог избора не треба очекивати да буде у општој милости јер би то било погубно пошто би значило да је изгубио индивидуалитет и састављач недопустиво смањно захтеве попустивши пред навалом мнозине. Кома би користила таква књига? Само таштини оних због којих су изневерени критерији и властито осећање вредности.

Пошто књига окупља песнике који су тек зашли у тзв. средњу генерацију и оне из млађе, међу којима неколицина још нема укоричене песме, то сам, као приређивач, и са те стране миран: нисам се повео за именима (која, најчешће, још нису у позицији да врше значајан притисак), већ песмама и само песмама. Ако овај избор пати од нечега то је засигурно од лепоте која ми је пружи-ла несумњив ужитак при раду и поред свих мука да дођем до неких песама, посебно када аутори немају објављену књигу. Испуњава ме задовољством вера да сам сачинио избор који ће многим бити драг упркос чињеници да сам пред себе ставио веома високе, можда и недовољно еластичне, захтеве вођен ускликом Х. Р. Хименеса: „За мањину, заувек!”

3.

Антологије су, по правилу које не познаје изузетке, хваљене или оспораване. Мало је објективних мерилица и општег одобравања. О томе све је знано. Не намеравам да свој избор (који је баш то: мера личног, афинитет и визура одређене диоптрије) браним. Учинио сам што сам морао, колико сам, у овом часу, могао. Моје знање о поезији, мој критериј, за који ми је дозвољено да верујем како је строг и бескомпромисан, моје схватање песничтва, посебно љубавног, изложено је у овој књизи кроз

песме одабраних аутора. Свако може, чак и недовољно упућен и недобронамеран, са свог стајалишта и знања да налази замерке али из мог угла гледано избор је нерањив у мери која допушта да буде достојан имена.

4.

Намеравао сам да одаберем само песме из ауторских збирки, међутим, како је рад одмицао све чешће сам се сретао с изванредним стиховима млађих поета (рецимо Лидије Гачник, Маје Видмар, Љубице Букарице, Штефан Ремица, Едино Саламона...) који се нису могли прећутати. Тако сам формалну брану у интересу праве, потпуне, представе читаоца о путу и досегу љубавног песничтва младе генерације данас и овде, занемарио. Песници који су, у овом часу, без штампане књиге, вероватно ће је, још колико сутра, имати. Само, пак, постојање књиге или њено вишегодишње заточеништво у уредничкој фиоци, ништа не мења у погледу даровитости одређеног аутора. Такође су се у избору нашли и аутори који су дебитовали прозним рукописима (Радмила Гикић, Милорад Црњанин) што је још један доказ да би безусловно истрајивање на одређеним предусловима, као што је објављена песничка књига, без спора било против потпуности избора.

5.

Наши песници не кроје биографије попут холивудских звезда већ је њихов кратки, стваралачки, живот најчешће омеђен усталеним елементима: рођење, школовање, посао, објављене књиге. Готово обични догађаји који се могу свакоме десити. Због тога сам податке о песницима свео на основне, шкрте, назнаке: место, године рођења, наслови објављених песничких књига (књиге прозе, есеја, студија, антологије... изостављене су) са годиштем издања. Ове ознаке сасвим су довољне онима који су више окренути објављеним песмама а мање самом аутору, а опет, мислим, одличан су путоказ онима који желе више. Наћи ће пут ко за њим трага! Уосталом, песников приватни живот, чак ни у књизи љубавне поезије, не би требало да буде предмет читаоачевог размишљања и интересовања. Овакав приступ подацима о песницима условљен је и чињеницом да је већина заступљених аутора веома млада, да се о добром броју не може много рећи а анализирати сваку песму понаособ умногоме би оутеретило књигу, састављача често доводило у ситуацију да дело неког песника оцењује и посматра само кроз једну песму или да, једноставно, остане без речи.

За антологијама посежу, углавном, књижевни znalци и посленици који, понекад, знају и више од састављача и та чињеница, мада двосекла, приморава аутора да о свом избору промишља сталожено, хладнокрвно, без

ПОРТАЛ

сувишних емоција, да пажљиво и свестрано одмери сваки потез и одлуку а, опет, с друге стране, читаочево знање, иако обавезује, допуште да састављач, слободно, без превише теоретисања или зазора, учини одређене кораке који су, у склопу књижевне теорије, посве разумљиви. Тако се, заправо, састављач и читалац разумеју и допуњују.

6.

Прва половина двадесетог века, па и они ранији, деветнаести, осамнаести, све тамо, доле, до обриса тамни-не, до знаних и обнародованих поетских почетака наше културе, помно су истражени, проучени, осветљени, анали-зирани, у читанкама су, препознатљиви. А те студије, читанке, избори, панораме, антологије, тематске или не, тек ако овлаш дотакну неког млађег песника рођеног на размеђи половина двадесетог столећа. Између тог јуноше и Саве Немањића (1175—1235) разастрете су тмине веко-ва, буне, ратови, политика, магле, пошасте, лозе, ропства и љубави небројене, променљиве, превртљиве. Време.

Двадесети век ништа мање није буран од свих прет-ходних, далеких, често мрачних, заклоњених. О некима од тих, минулих столетија, мислимо да знамо доста, о другима, опет, много и погрешно, наслућујемо, нагађамо, о овом, који живимо, изгледа да знамо све што је про-шло, — а много је тога и лепог и ружног, потоњег пого-тову, — али ништа поуздано не знамо о предстојећем. Шта нас чека, како и докле? Ипак, јасно је, љубави ће бити ма шта се збивало. О тој љубави, предстојећој, као и оној што је минула попут сене а догађала се у другој половини двадесетог века пева, разуме се, песник који генерацијски спада у најмлађе или је тек, једним делом свог физичког бића, у средњој генерацији. Будући да на овим ветрометним просторима културе делује књижевна критика која, често, без ваљана разлога до сопственог комодитета, преза од неистраженог, од пртина у неизвес-ном и несигурном, то многи песнички гласи трну у са-моћи, далеки, непрепознатљиви наглухим и кратковидим мериоцима естетичких набоја, вибрација и распона. Так-вих, усамљеничких, даровитих, задивљујуће резонантних, одгурнутих, неприхваћених или неослушнутих гласова у овом избору, чини се, прилично је. Многи, дабоме, имају објављене књиге, покадшто промину књижевном пери-одиком, но узаман је кратка радост: критика жмирка за-хваћена кокошјим слепилом.

Није ми, разумљиво, била намера да откривам оне који певају изван хора, не поштујући каноне многогласја, нити да се инатим са онима који мисле другачије, већ да значајне и вредне песме о љубави, према, наново ис-тичем, властитом осећању, без обзира на имена али с ра-чуном о времену, обелоданим, здружене међ једним ко-рицама. Ето прилике за упоређивање и преиспитивања,

за уживање али и чуђења. Сада песме, у овом избору, имају другачији сјај од оног који су исижавале у књи-гама, часописима и новинама јер су, намерно, доведене у други, строго одређен, контекст који од њих изискује ново, немилосрдно, потпуно, стално доказивање. Уистину, самим тим што су се нашле у избору издржале су велику конкуренцију и испуниле високе захтеве који су пред њих стављени но, то, дакако, није све: међу свим овим песмама које говоре о љубави са разних стајалишта, а пролазе кроз исти фокус, свака је морала да се још јед-ном, у пуном светлу, без шминке коју чине остале песме у ауторским збиркама, покаже. Пошто су ушле у избор, прошле су многа срта, сада их чека непрестано упореби-вање, вредновање, ишчитавање. Читалац жели све и тра-жи много; право је да то добије. Стога су ове песме, ве-рујем, најбоље у својој врсти и времену. Састављач би био задовољан да се његово знање и укус поклопе са за-хтевима пробирљивих читалаца али то је, дабоме, немо-гуће. Неке песме, које су, своједобно, мамиле и опчиња-вале неодољивим мирисима, атмосфером, ритмом, па, у крајњој линији, оним што се често назива порука, овде ће, можда, стајати по страни, усамљене, непримећене у довољној мери, увучене у своје љуштуре, у повредиве опне сна, заплашене, док ће друге, што су тек после добраног колебања састављача нашле место међ овим ко-рицама, неочекивано засенити читаоца, живећи новим, пунијим, потпунијим животом. Стављање песама у нови контекст, отресање праха заборав који се, иначе, ла-ко, неправедно брзо таложи, подстицање читаоца да их, читањем, изнова дарне јер ће само тако исказати сву лепоту и распрострајети мирис попут, рецимо, босиљка који шкрто мирише све док се не такне или залије, све, значи, док му се не посвети одређена пажња, дово-љан је, мислим, разлог за постојање не само ове анто-логије.

Свестан сам разнородности и разуђености, само-својности и неприкосновености мноштва мишљења али, исто тако, у пуној мери, и чињенице да би сваки мој наредни избор љубавног песништва, овог периода, од истих песама био сачињен. То, мислим, нешто значи.

7.

Нисам се одлучио за љубавне песме аутора рође-них после другог светског рата само због тога што ми смета равнодушност критике према многим млађим ства-раоцима (јасно је да је критика усмерена само на одре-ђен круг поетских имена блиске вокације; за нека прет-постављам како су доспела у жижу, у видокруг, изве-сна имена ће, надам се, сада на себе скренути пажњу) већ пре свега због тога што сам уверен да ти песници, рођени у времену обнове, петоголетке, информбироа, па и касније, тршћанске кризе, првих радничких савета,

ПОРУКА
ПОРТОГА

реформе (најмлађи песник овог избора рођен је 1967), у времену, дакле, које је, као и векови иза, обиловало друштвеним, социјалним, привредним па и културним превирањима, имају другачију и пунију свест о свету у којем живе и о ономе што их окружује него што би се то, с обзиром на године, а не водећи рачуна о околностима под којима су стасавали, васпитавали се и живели, могло очекивати.

Песници рођени непосредно након рата или касније, срећом, рекао бих, нису окупирани, бар када се икажују кроз поезију, временом свог детињства или прве младости, временом многих превирања које у довољној мери ни генерације доказаних, рођених много пре рата, нису поетски ваљано обликовале већ се, сем симболичног броја изузетака, исцрпеле у уметнички занемарљивим, паролашко-кубикашким, дневним стиховима који су, вероватно, потпуно били у служби акције али не уметности. Од овде сабраних песника, колико је мени знамо, једино се Живорад Борђевић (**Тумачење снова**) огласио збирком песама окренутом, потпуно, времену обнове, аграрне реформе, Унрининих пакета, откупа, оснивања радних задруга, колективизације, а Драгомир Брајковић делимично у допуњеном издању књиге **Крвава Свадба у Брзави**.

Очигледно је да су песници свесни неопходног постојања дистанце, растојања између посматрача и посматраног, размака временског и помака сазнајног. То је добро. У прози, дабоме, прича је нешто особена. И то је, такође, добро.

Нису, дакле, песници оштећени тиме што су рођени после пошаста која је харала у другом светском рату јер ако су их мимоишле страхоте војне, последице, дуготрајне и тешке, пратиле су их животом и усмеравале умногоме њихов развој, пут, мишљење. Питање, како би певали о љубави да су доживели рат, излишно је јер наше песништво, и наша култура, не зачиње послератном генерацијом, а опет, у сасвим одређеном смислу, знамо је да је рат оставио у многима изразитог трага. Према томе, послератне песничке генерације, — а њихови најбољи гласови, бар у љубавном песништву, овде су, у овој књизи, — комплетне су личности и уметници.

Чињеница да су песници рођени после рата, у књижевности, још увек, представници млађе генерације или оне на размеђи ка средњој, недовољно, делом, равноправно протумачени и презентирани, посебним, тематским, изборима, а и уопште, читаоцу, један је од мотива за овај, групни, портрет, који се, верујем, још дуго неће мењати. Привираваће нове главе, нове песме, гласови свежи и моћни, али ови, сада присутни, неће лако, ни брзо, ни потпуно, избледети. Промене су, јакако, неизбежне, неумитне, добродошле, пожељне и пре него што склопи корице, читалац ће, с одређеним знањем о

ПРЕГЛЕД

токовима савремене југословенске поезије, назирати и наслућивати долазак нових, надирућих, нестрпљивих гласова. Уосталом, и сам приређивач, зарад истине, бележи да је свесно, не на штету избора, увео неколико песама којима је то последњи бљесак, лабући пев. Живеће, оне још, засигурно, али зенит је досегнут. Сада су само оријентир и подсетници који светле: тако све пролази. Право је да за оно што су учиниле и значиле у нашем животу, у поезији, у данима осаме, у расположењима свакојаким, буду у оваквом друштву, никоме на сметњи и путу, многима на радост што су још ту, што зраче.

Школски пример су МОСТАРСКЕ КИШЕ, песма генерације рођене педесетих и касније, њена заклетва. За њих Зубац је, погубно, остао песник једне песме. А та песма лагано тамни и они који су је рецитовали, њоме се удварали, преписивали је, присвајали, пародирали, сада су већ у зрелом добу (у Питагорином смислу). Још је, повремено, откривају ретки читаоци млабе генерације али њен сјај, због промена става према љубави, промене схватања, промене начина живота, промене сазнања, другачијих информација и приступа, све више поприма патину далеких, некад драгих ствари за које више није сасвим јасно чему су служиле. Занос, усхићење, сва снажна, експлозивна, осећања не могу се поновити. Чак је и наша представа о њима, увек изнова, другачија, понекад нереална, често субјективна.

ПРЕСТА

8.

И за састављача љубавно песништво млађих стваралаца било је у пуном смислу речи изазов. Како доживљавају љубав, колико јој посвећују пажње као уметници, виде ли је другачије од многих, знаних и незнаних, вековима пре њих, има ли места у њиховој уобразињи, у песништву, у мишљењу, део је питања која су се наметала. Од самог почетка било је јасно да ће индивидуалност поетског нерва и визуре бити исказана кроз онолико гласова колико је песника. То мноштво умиљенија казује да љубав, чак и код изразито урбаних, модерних, опорних песника има начина да се гласне, у стих праметне, у метафоре одене.

Занимљива је општа слика која се приказује после ишчитавања ове антологије. Оно што се догађа обичном човеку, да среће љубав, ненадано, у многим облицима а једној представи, песник исказује кроз стихове. И као што тај, поменути човек, изнова, увек у другој прилици, другачије прима и доживљава дарове љубави, тако се и песник разликује од песника у њеном виђењу. Закључак је да као што се љубав не може одвојити од живота тако се и сама поезија о љубави не може умногосте, разликовати од живота. Уосталом, да је другачије, о љубави би, евентуално, била написана једна пе-

сма а и она би се, временом, негде затурила док сама љубав никада никоме не би, у одсудном часу, приредила ни бол, ни изненађење било које врсте. Чак ни лепоте не би било. Љубав би постала нешто посве обично, банално, сасвим у наивном и егзистенцијалном калупу који је дат на почетку људског постојања. А оно што је до те мере униформисано и изношено — безлично је, не постоји. О љубави се, значи, може певати само онако каква је сама: на безброј начина, премећући је од благих назнака, када је заклоњена, још неизвесна, до бурних, темпераментних, ватрених иступа у којима се смењују оркани и бонаце, у којима страст и предавање осцилирају у амплитудама које могу да сагоре љубавнике. Управо у тој ватруштини, ужарењу, усијању, изгара већина песника ове књиге. Већина?! Неки поети још је кушају, издаје, опрезно, у неверици, мада, очито, увек лико захваћени. Већ наредна песма биће пламен.

9.

Љубавно песништво, јесте, у сасвим одређеном, уском, смислу речи, исходиште сваке настајуће поетике: први, несувисли, невешти и наивни стихови исписани су у славу љубави. Проћи ће, потом, много времена, — већина никада неће маћи од почетка, — док они који наставе, вођени сиренским зовом дара, да у поезији истражују начине за исказивање, за осведочење и учвршћивање у литератури, преболе и превазиђу стихове налик тзв. новим народним песмама, ослободе се пренемагања, приземности, вапаја и уздаха, лажне патње и испразне величајности, баналности, отужног сентимента, стекну легалитет песника који ће љубав надградити лепотом духа и стиха, оплеменити неспутаним талентом и тако докажу да су на путу останка, да су од правих, ретких, драгоцених. Тај пут није ни кратак, ни лак, ни једноставан. Његова тежина и непредвидивост искушења су попут Сфингиних загонетки.

Љубавна поезија југословенских поета рођених после другог светског рата умногоме се разликује, као што ће, мислим, бити видно из избора, од знаног код старијих песничких генерација. Као да је, код већине, дошло до прекида традиционалне нити и песници, млађи, поратни, којима су прве, укоричене, песме доживеле штампарску боју и светлост књижевских излога крајем шездесетих, више окренути туђим, страним, превасходно западним искуствима и утицајима, мада су, неоспорно, прилично свога могли да покажу, иако, истина, у знатној мери спутани комплексом литературе малог језика. Веза, заснована на страним узорима, без видног разлога и ваљаних основа, није могла дуго да траје. Пошто је добар део талентованих песника схватио да страни модели немају увек најбољу потку, јер се не могу, поред осталог, једноставно пренети, да је нужно обра-

ћање култури из које су поникли, отварање тамнина властите баштине, да свој глас најлепше звучи, само треба умети из њега извући праве тонове, добили смо разновродно, бујно, раскошно песништво. Одбачени су научени модели понашања, здерана је тесна маска комплекса мале литературе, малог језика, мале културе. Стихови Рајка Петрова Нога као да, наједном, постају незванични манифест младе песничке генерације, долазећих: „Надиремо ситни, здепасти и тврди / освајамо мучки, лоповски, хајдучки, / косооки, кривоноги, пригушени, скитски, / трпки, полудивљи — надиремо митски”⁴ лична карта и застава нове поезије.

Жељни не толико славе и имена, — јер то ће, мисле, доћи по себи, — колико простора за који су уверени да им припада, немилосрдни у тежњи да се докажу, да га освоје и задрже, не певају попут, рецимо, Лазе Костића („Зар мени јадном сва та дивота”), Алексе Шантића („Прошла је бура, стишале се страсти”), Јована Дучића („Остај недостижна, нема, далека”), Милана Ракића („Почуј ове песме узалудно страсне”), Добрише Цесарића („Још би нам могла десити се љубав”), Десанке Максимовић („Не, немој ми прићи”), Ива Андрића („Кога ли љуби сада она млада жена?”) или Милоша Црњанског („Слушај ме, драга, последњи пут”)... То плачно, млитаво, сетно, бојажљиво, чежњиво, с призвуком немоћи, предавања умишљеном фатуму, млако и често неискрено песништво, оптерећено романтичарским заносом, безвољно, различито од мишљења и времена испунило је одређен простор и дуг свом добу, остало као део културне прошлости и уџбенички пример, вредно још за књижевну историју, у најбољем случају било је ваљано полазиште генерацији која се легитимисала као немилосрдна. Читаоци васпитавани овим песницима ретко посежу за књигама млађих поета, макар биле и љубавног опредељења.

Свако време има своје учитеље и узоре. Свако доба има своје читаоце и тумаче.

„Љубавне пјесме”, рекла је Весна Парун, „снивају једино они којима је суђено да буду непоправљиво унакажени јавом”⁵ али млађи песници своју разновродну, паноптичку јаву, обогатили су често широким образовањем које им је, много пута, омогућило да потпуније, зрелије и свеобухватније сагледају и протумаче љубав, те у стихове претметну. Љубавно песништво млађих поета није „непоправљиво унакажено јавом” већ је та јава уплетена у поезију, њен је незаобилазни и стални део, из ње проистиче. Љубав у поезији млађих стваралаца није игука

⁴ Рајко Петров Ного: ЗИМОМОРА, Свјетлос, Сарајево, 1967. и 1969., стихови су цитирани из песме НАДИРЕМС СКИТСКИ.

⁵ Бранислав Глумац: МОЈА ПРВА ЉУБАВНА ПЈЕСМА, Аугуст Цесарец, Загреб, 1973.

имагинација, фикција, сан који измиче, неодређена боја, незнани мирис, минули час, тајновити гост који ишчезне пре но што буде потпуно упознат. Наравно, и у млађој поезији она то, повремено, буде, — таквих песама је и у овој књизи јер су део времена, — мада не осећају сви подједнако, па је, најчешће сплет јаве и сна неразлучив, трајањ, снажан јер као што је за љубав потребно двоје тако су поезији, посебно љубавној, неопходни и сан и јава.⁶

10.

Неке одабране песме траже да састављач избора изрекне суд, неколико карактеристичних назнака које неће читаоца да оптерете нити, пак, ослободе истраживања и властитог виђења, већ, напротив, да га усмере и, на одређен начин, објасне приређивачево опредељење за њих. То, што су неке особености појединих песника помену-те, нипошто не умањује значај других, непоменутих, заступљених. Састављач избора сматра да читалац треба да уложи интелектуални напор при читању и, дабоме, тумачењу. Овај избор није сачињен зарад читаочеве разбире па се, делом и стога, уз песме, не исписује потпуно, дефинитивно, тумачење и анализа већ, према потреби, само натукнице које треба читаоца да упуте, да му помогну а не и да га лише размишљања. Особености појединих поетика, виђене кроз заступљене песме, само су припоменуће као могући пут за анализу, разлагање и схватање, за улазак у бит песама али их те назнаке не исцрпљују. Многе песме, и њиховим ауторима, остају непознате, недокучиве, до краја. Опет, о неким песмама, које су се нашле у овој антологији, критичари су толико рекли и написали да би сваки даљи говор био пуко понављање и варирање.

11.

Светлана Аврамов инспирације за љубавни пев налази у библијским текстовима, понајпре у псалмима, и у тим изворима примиче јој се Анхел Антонић, песник зрелог промишљања, добрани зналац европских и светских поетских струјања који језик свете књиге оплемењује модерним изразом. За њега ће, поводом збирке ИЗ УМЈЕТНОСТИ ПЈЕСНИШТВА објављене 1983. под крштеним именом, Хадем Хајдаревић записати: „У савременој поезији у Босни и Херцеговини и нема пјесника који оволику пажњу поклања пјесничкоме језику, а да тај језик буде крајње умјетнички сврсисходан.” Изабрана, ЧА-

⁶ Милосав Савко Пешић: ПОЕЗИЈА ЈЕ САН О ДРУГОМ ЖИВОТУ, *Повеља октобра*, Краљево, 1983. број 4, стране 38—42.

⁷ Хацић Хајдаревић: *ВОГАТСТВО ЈЕЗИКА*, *Одјек*, XXXVII 1—15. 1. 1984.

БАВИХ ЉУБАВИ СЈАЈ, може, у први мах, благо да шокира јер велича љубавне осећаје у нетрадиционалном, знаном, научном виду бар кад је реч о нашој култури. Уистину, у југословенском млађем песништву у славу истополне љубави певају и поетесе. Међутим, то песништво, бар како га ја видим, није у значајној мери изражено, отворено и јасно, нити је досегло пуну меру уметничког па га, једино из тог разлога, нема у избору. Истичем да Анхел Антонић, бар у одабраној песми, није нападан и баналан већ, напротив, одмерен. Аутор, очигледно, проповеда нетелесну љубав два људска бића, без обзира на пол, те је њена порука јасна. Стога, мислим, овој песми јесте место у избору који тежи да покаже пресек, домете и стремљења југословенског љубавног песништва млађих аутора. Уосталом, у потпунијем, жанровском, смислу мало је песама које собом не носе ако не више а оно бар клицу љубави. И песма о смрти, у крајњој линији, пева о љубави. Пролазност је вид љубави. Смех је љубав. И жеља је од љубави потекла. Зар туга не долази по љубави? Родољубље је, јасно облик љубави. Ни корак се не може учинити ако нема љубави. Лећи или устати, отићи или доћи, без љубави, бесмислено је, сувишно. Међу песницима који се инспиришу библијским говором здружујући га са европским поетским искуством и властитим изражајним инструментаријом свакако је и Томислав Маријан Билоснић. Док, рецимо, Светлана Аврамов лавира међу псалмима, Антон Антонић синтетизује васколики старозаветни текст, дотле Билоснић исцрпљује ПЕСМУ НАД ПЕСМАМА мноштвом варијетета, мењајући угао посматрања, дижући или спуштајући ниво осећајности.

ПОРТФОЛ

Најмлађи аутор, Љубица Букарица (1967), сасвим модерном формом и прикладним изразом сажима љубавни догађај сликама које фактографски означавају стања, развој, стадиј, (у аналитичности, отишла је много даље Љубица Остојић), спретно избегавајући пад у вулгарност, скретање у реторику (тако честу у млађих песника), ребање испразних речи или кованица. Другим речима, Љубица Букарица на самом почетку пронашла је прави начин, одговарајућу форму и песничку структуру да искаже сложеност љубавног осећаја и чина. (Такав је, песнички глас Неде Миранде Блажевић). Песници изразито еротског набоја, Иво Светина и Милко Валент, учинили су значајан помак љубавног песништва, и, дакако схватања његовог, од устаљених, традиционалних, заправо конвенционалних, чак конзервативних, прихватања смиреног, лепоречивог, очешљаног и умивеног појања, ка суровом, провокативном, натуралистичком паноптикуму љубавне свакодневнице лишене свеколиког премаза лака и бајке, шарене лаже, сна и романтичарске представе о сладострашћу. Валентова љубавна поезија шкртим, промишљеним језиком огољује све оно што би, по схватању традиционалиста, требало да буде скривено велом чежње,

застором чекања и наде (или, још боље и безболније, прећутано), нудећи, уместо слике о љубави, њену другу страну, али, ипак, љубав саму, каквом је види песник када стргне све што је удаљује од бића којем тежи. Иво Светина бујицом разбокорених стихова исказује сву силу љубави, у сваком могућем часу, без шљокица, шминке и других кулиса, мада је слика догађаја барокно озрићена („тиха соба иза сунца, преплављена кинеским узорцима / порцуланом као кожа, струне, шарени пси / на акварелу; пиринчана поља под твојом гузицом“) а речник, опет, потпуно огољен, јасан, отворен: овде је љубав жива, овде се збива, сваки други језик непознат је и нежељен.

ПОРЕДА

Манојле Гавриловић наставља, у дословном смислу, певање, природно, модификовано али недовољно прилагођено, Војислава Илића, и, у овом избору, представник је мањине, оних што, чак и кад не хватају потпуно корак, иду својим путем, па ће, ако се, ипак, не примакне многогласју, у смислу осавремењавања, своју изразито фолклорну поетику развијати у другом, донекле, естрадном правцу. Сличну, мада сензибилнију, ноту ухватио је Зоран Вучић, који је, кроз три књиге, успешно варира ушлићући фолклор и мит, време и неумитност пролазности, чежњу и резигнацију. Његове топле, сетне песме, с лаким тоном тужбалица, још дуго ће налазити пут до читалаца.

Међу веома младе ауторе спада поетеса Лидија Гачник, присутна у већини значајнијих књижевних публикација Словеније (**Содобност, Проблеми, Нова ревија**), која збуњује јарким песничким сликама и њиховим међусобним спрегама. Музика тих стихова, која још више истиче необичност слика, не осећа се, на жалост, довољно у преводу.

Исте узе, стражиловске, повезују, рекао бих Божицу Јелушић, Перу Зупца и Драгомира Брајковића. То певање, лако, умилно, опијајуће, неоспорно, продужетак је једног увек лепо приманог песништва. Божица Јелушић, од те линије, чува ритам, разиграност, чежњу, Драгомир Брајковић додаје сензуалност, духовитост, обрте, нит горчине, Перо Зубац, лакоћу певања, меланхолију, сазнање о незадрживој пролазности, о отицању времена. Понекад, посебно у одабраним песмама, придружује се Момчило Попадић који медитеранску топлину уноси у сање о жени, лепоти, чарима до којих други (као у приповести Ива Андрића о Алији Берзелезу) долазе лако и правим путем, али само други, и, попут Зупца, измакнут осматра отицање времена, пролазност у свој грубости и реалности, потом Вера Приморжић која још увек води бој са језиком, спутавајући силу да не преплави мисао певајући, при том, бујно, раскошно, с одмереном дозом резигнације што прати, чини се, већину поменутих песника.

Најзад, овај летимични преглед особености појединих песника обухвата и Катницу Ђулавкову која исписује песме што, на први поглед, нису по жанру љубавне јер

је емотивно испод, у другом наносу, скривено као и сама љубав што често је, ненаглашено, веома стидљиво и осетљиво. Песме Катице Булакове део су атмосфере, љубав је у зраку, између двоје људи, блиских по осећању и мишљењу, трепери, повлачи се и надире, никад до краја, никад без узмака. (По томе је слична Јосипу Остију који у све упреда нит могуће трагике). Уосталом, чини ми се, таква је и ова књига љубавне поезије југословенских млађих аутора. Никада се у љубави не може све изрећи, све одболовати. Увек, и поред васколике жеље, страсти и предавања, нешто остане за наредни час, поновни сусрет, близину, омаму.

Ако је ова књига, макар у хипу, трену који се ни измерити не да, читаоца одвојила од песме и нагнала да се, несвесно, пренесе у неко друго време, час што прошао је као сена, у љубави или прекору, испунила је очекивања: онај што је чита умеће да је воли. А кад јој корице склопи мислиће на њу као на неког ко некад беше драг.

М. С. ПЕШИЋ